

ดอกไม้ใบวรรณคดีไทย ๑๓

โดย ชักกลอบ ๕๖ 27

๘๖ ไพรี

ต้นโพไทร ไม้งอกตามซอกหิน
เหล่าต้นท่อมรอมอบขอบศิริ

อินทนิลนางแย้มตลอดแหม่มดี
สุมาลีท่อนกฉลาดดูดาษดิน

วรรณคดี : นิราศไม้อ่องเพชร

ผู้ประพันธ์ : สุทรภู่

ศรีมหาโพธิ์ Ficus religiosa ไม้วงศา ต้นขนุน Moraceae
ชื่อสามัญ Bo tree Sacred tree Bodhi tree Popul of India

บ้างขานว่า Peepal tree peepeel tree pipal tree ที่สูงใหญ่ ใซ้ต่ำเตี้ย
บ้างเรียกว่า สี หะหลี pipal of India กัมพูเซีย เรียกต้นปู หรือโพธิ์ใบ

คำว่าโพธิ์ คือที่รู้ ที่ตรัสรู้ ซึ่งพระผู้ มีพระภาค พักอาศัย
ไม้ที่มี ความเกี่ยวข้อง ของพระรัตนตรัย นับเป็นไม้ มหามงคล กุศลนาม

โพธิ์เป็นไม้ สูงใหญ่ วยยืนยาว ต้นก่อนเก่า คราวพุทธกาล ถูกमारห้า
ด้วยบุญญา อภินิหาร ต้านอธรรม โพธิ์กลับงาม อร่ามใหม่ ในพุทธคยา

โพธิ์พรรณไม้ ให้สรรพคุณ สมุนไพร โรคหัวใจ หนองใน ไข้ถามหา
เป็นยาถ่าย ใซ้จับสั้น ปวดทันตะ ปัสสาวะ อักเสบ เจ็บเก๊าท์คลาย

ศรีมหาโพธิ์ ไก่หรุ ดูกามตา ทรงสง่า กล้าลมแรง แกร่งเหลือไฉน
เปรียบชายชาญ หาญกล้า พึงพาได้ เป็นร่มโพธิ์ ร่มไทร ให้ผองชน

สถิตย์พันธ์ ธรรมสถิตย์

พฤกษาศรี มีในวัด เด่นชัดแจ้ง พืชสำแดง แห่ล่งเกื้อกูล คำคุณศาสนา
อยู่ประจำ อารามเล่า ชาวพุทธธา ที่จำเริญ เน้นนานมา เอื้อการุณย์

ลำต้นใหญ่ ใบบัง ช่างร่มริน ทุกวันคืน ตื่นหลับ รับไออุ่น
พุทธศาสน์ จรัสเจิด เชิดจำรุญ ชนเทิดทูน พูนผล ล้นมากมี

จำเรียงแจ้ว แว่วสกุณา คราฟ้าสาง เสียงระฆัง กังวานใส ให้สุขขศรี
ยินสำเนียง เสียงสวดมนต์ ดลฤดี ใจผ่องผุด พิสุทธิ์ทวิ เปรมปรีดีครัน

ย้อนพินิจ คิดคำนึง ถึงอดีต
ให้ตรองตรึก นึกย้อน ก่อนพุทธกาล

กำหนดจิต นิमितหนา เวลาผ่าน
ถิ่นตระการ อันประเทือง รุ่งเรืองรอง

ณ ดินแดน แว่นแคว้น พุทธคยา
พระสัมมา สัมพุทธเจ้า เข้าครอบครอง

ชมพุกวีป ประทีปจ้า คราแสงส่อง
ชนทั้งผอง ช้องแช่หนา สาธุการ

ทรงตรัสรู้ ธรรมประเสริฐ เทิดสูงส่ง
พหุสูตร สุดเลิศล้ำ สัมโพธิญาณ

พุทธศาสนา คราอ้างรง คงสืบสาน
ณ ถิ่นฐาน ลานใหญ่ ไตรัมโพธิ์

ยังยืนต้น ทนทาน มานานช้า
๒๕๐๐ปี ที่อยู่ยัง ยังเติบโต

ตั้งพุทธศาสนา ศรัทธามากมี อิติปิโส
คุ้มหาโพธิ์ โอ้อาลัย ชนชูชิต

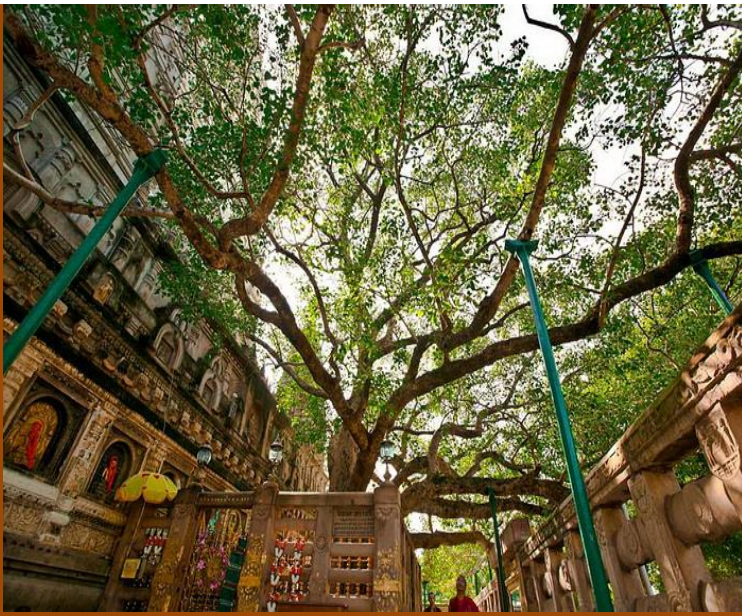
อ้างบุคคล อันเป็น เช่นที่รัก
โพธิ์รุ่นสาม งามล้ำสุด ดุจเนรมิต

ได้พบเห็น เต็มประจักษ์ สลักจิต
เหนื่อลิขิต ขีดเขียนอวย ด้วยคำกลอน

ขยายความ : อิติปิโส – ด้วยประการฉะนี้ , ด้วยเหตุนี้

โกวิท ธีรวิโรจน์

โพธิ์ทะมึนเด่น เห็นไกล ในไพรพง
รากอากาศ พาดย่อย ห้อยลงมา

นกกาอาศัย ได้พักพิง มิ่งคุณค่า
พระพุทธเจ้า ทุกพระองค์ ในอดีตกาล

แตกกิ่งก้าน พานพุ่ม ซ่อมยิ่ง
น้ำตาลแดง แผงใบอ่อน ลอوتا

ดอกช่อกลม กระจุกคลี่ สีเหลืองนวล
ผลรวม กลมเล็กเขียว แล้วม่วงกลาย

ยอดใบอ่อน ทานได้ ใช้เป็นผัก
เลี้ยงวัวควาย กายแกร่ง แรงอ้วนพี

แก้โรคหัวใจ แก้ไข้ แก้เจ็บคอ
ยังท้องร่วง ริดสีดวง ดีทันใด

หยัดทะนง โค้งพูปอน สลอนรำ
สุดสง่า ไม้ศักดิ์สิทธิ์ สถิตยาวนาน

ดุจราชา อ่าพฤกษ์ รำลึกผ่าน
บำเพ็ญ พระโพธิญาณ ใ้ร่วมนา

ลูปลายกิ่ง ทิ้งลง พงพื้นหล้า
ครีมสีงา เจิดจ้า ปลีหุ้มคลาย

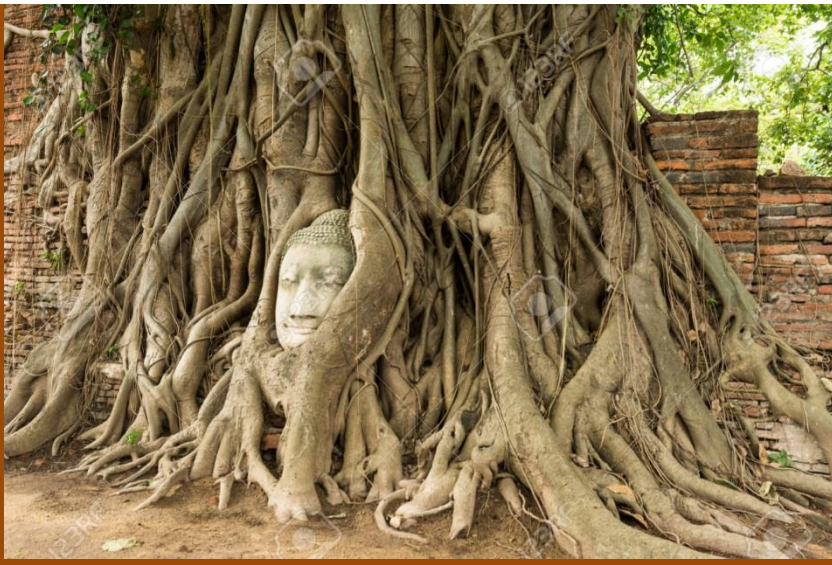
พรางอบอวล มวลแมลง แผงกลีบขยาย
ก่อนร่วงวาย พรายพิน พินอินทรีย์

บำรุงรักษั ฝักหนอนไหม ถักใยนี้
คุณมากมี ดีค่า สมุนไพโร

โรคเหงือกจ่อ คอคางทูม ก็หายได้
เลอเกริกไกร ใหญ่ยิ่ง มิ่งต้นโพธิ์

กุศล คำเพราะ

ต้นโพธิ์นี้ มีกำเนิด จากอินเดีย
โคนต้นหนา ใบคล้าย รูปหัวใจ
งอกเป็นต้น เต็บโต ทั่วเขตคาม
ดอกสีเหลือง นวลใย วิไลตา

กิ่งคู่เรีย รากห้อย ลงย้อยใหญ่
นกคาบลูก กินไป ถ่ายลงมา
ขึ้นต้นตาม ความขึ้น ทั่วไปหนา
ยอดอ่อนอ่อน สีงา อมชมพู

โพธิ์มีทั้ง โพธิ์ประสาธ และโพธิ์ใบ
กวัดแกว่งไกว เหมือนหัวใจ ในคณู

ใบระลม พลิวไหว ดุงามทรู
ศรัทธาอยู่ คู่ศาสน์ ของชาติไทย

พระบรม ศาสดา ของชาวพุทธ
เป็นพระธรรม คำสอน ให้เตือนใจ

ทรงวิมุตติ ตรัสรู้ ใต้โพธิ์ใหญ่
อันเกิดแก่ เจ็บตาย อนิจจัง

สรรพคุณ ของโพธิ์ นั้นมีมาก
แก้หนองใน กระจายน้ำ ไข้เรื้อรัง

ใช้เปลือกกราก รักษาแผล โรคผิวหนัง
รักษาฟัน ดีจั่ง ทั้งหัวใจ

มองใบโพธิ์ รวมทรู อยู่บนกิ่ง
ปลูกประดับ ก็สวยงาม ทำบอนไซ

ได้พักพิง ร่มเย็น เป็นสุขได้
โพธิ์นั้นไซ้รู้ งามสง่า ค่าอนันต์

ศกุนตลา ณ หนองคาย

อันต้นโพธิ์โตนักมักจักเห็น
กิ่งก้านแตกแยกสาขาสง่ายล

สูงโดดเด่นเป็นทรงพุ่มคลุมลำต้น
ไม้ยืนต้นในวรรณคดีศรีมหาโพธิ์

ใบต้นโพธิ์คงเคยเห็นเป็นใบเดี่ยว
คล้ายหัวใจปลายใบแหลมโคนมนโต

เนื้อใบเหนียวเขียวชุ่มพุ่มทรงโก้
ใบต้นโพธิ์ปลิวงามยามต้องลม

โพธิ์มีดอกออกเป็นช่อออสวยยิ่ง
สีเหลืองนวลดอกไร่ก้านฐานทรงกลม

เป็นกระจุกอยู่ปลายกิ่งยิ่งสวยงาม
ยามต้องลมเกสรลิวปลิวลอยไป

มีผลรวมย่อยเป็นเหยื่อเพื่อนกกา
เมื่อสุกดีผลเขียวนี้เปลี่ยนสีไป

ผลอ่อนนั้นสีเขียวหนาหาทานได้
ชมพูใสสุ่แดงคล้ำดำก็มี

ต้นโพธิ์ที่สูงใหญ่เห็นไม่ยาก
สมุนไพรรักษาทำได้อย่างดี

สรรพคุณมารากใบผลต้นโพธิ์นี้
หลายโรคที่รักษาหายคลายหมดไป

ผลนั้นหนาเป็นยาย่อยอาหาร
ใช้ทำยาช่วยรักษาโรคหัวใจ

นำมาทานขับพิษโสโครกที่ติดหาย
กระหายน้ำนั้นก็ใช้ได้ผลดี

ลำต้น ใบ มีสรรพคุณเป็นยาถ่าย
เป็นคางทูมผิวงษหายทันที

บำบัดได้ไข้จับสั่นเรื้อรัง
อีกยังมีโรคท้องผูกก็ถูกกัน

ยงนั้นไซริ้ใช้รักษาริดสีดวง ถ้าท้องร่วงต้องใช้ใบได้แมนมัน
หากเป็นเก๊าที่ให้ใช้รากก็แล้วกัน ทั้งหมดนั้นสรรพคุณล้นของต้นสลิ

นิยมปลูกโพธิ์สลิไว้ที่วัด มีประวัติพระพุทธรองค์ทรงประทับที่
ทรงตรัสรู้ใต้ถื่นฐานลานโพธิ์สลิ ทางพุทธศาสน์โพธิ์จึงมีความสำคัญ

จตุพร สุวรรณปากแพรก

โพธิ์ต้นน้อยพลิวพรายชายคาบ้าน นิवासถานของเจ้าฤไฉน
เพราะนกกาถ่ายมูลเรียราดไว้ จึงเติบโตใหญ่ขึ้นผิดที่แลผิดทาง

เมืองไทยใคร่ปลูกโพธิ์ไว้ในวัด ยามลมพัดพรูพลิวทิวส้าง
แผ่ร่มเงาเยือกเย็นใต้ใบบาง ที่จัดวางสิ่งเคารพนบบูชา

ต้นพระศรีมหาโพธิ์อินเดียรุ่นที่สี่ ชีวิตนี้ควรได้ไปไหว้สา
รำลึกถึงพระพุทธรคุณองค์ศาสดา ทรงเมตตาชี้ทางสว่างสร้างสุขใจ

ดวงพร เดชกุลทอง

ไปทำบุญทำทานที่วัดใหญ่ ด้วยจิตใจสงบนิ่งเป็นมิ่งขวัญ
สวดมนต์เสร็จกรวดน้ำไปพร้อมกัน ส่งบุญนั้นผ่านธรณีที่ต้นโพธิ์

ไม้ต้นใหญ่ใบหนาพาร่มรื่น ลมโชยชื่นสุขใจให้อักโข
แว่วยินเสียงคำพระท่องนะโม ใต้ต้นโพธิ์ใจสงบพบทางธรรม

ต้นสูงใหญ่ทรงพุ่มคลุมแผ่กว้าง ปลายกิ่งกางลู่ลงทรงงามขำ
ขยายพันธุ์ปลูกได้ใช้กิ่งชำ หรือพกนำเมล็ดมาวางอกงาม

เปลือกต้นเรียบน้ำตาลจางมียางขาว อายุยาวต้นใหญ่ให้เกรงขาม
ไม้มงคลเลื่องลือชื่อสมนาม ปลูกไว้ตามวัดวาศรัทธามี

โพธิ์ใบเดี่ยวรูปหัวใจปลายใบแหลม มีติ่งแซมเนื้อเป็นมันนั้นสดสี
เมื่อใบแก่ออกเหลืองเรืองทิว ยามลมมีพัดพลิวลิวเลื่อมลาย

ต้นโพธิ์จัดเป็นไม้มีคุณค่า ใช้เป็นยาสมุนไพรได้หลากหลาย
โรคหัวใจขับพิษยาระบาย หืดหอบหายร่างกายสบายดี

เปลือกต้นใช้เป็นยารักษาไข้ โรคหัวใจบำรุงให้สุขศรี
สารพันมีประโยชน์มากทิว ต้นโพธิ์นี้มีบุญคุณอนันต์

เป็นต้นไม้สัญลักษณ์ความศักดิ์สิทธิ์
ปลูกเอาไว้ตามวัดทุกแห่งกัน

ต้นโพธิ์ใหญ่เปรียบได้กับพ่อแม่
เป็นร่มเงาเนาวิเศษสุขทุกวันมา

คำโบราณกล่าวไว้ให้เห็นภาพ
คุณบิดรมารดาไร้ราคิน

ด้วยความคิดศาสนาพาสร้างสรรค์
เพื่อหมายมั่นตามรอยพระศาสดา

รักดูแลลูกหลานนานนักษณา
เฉกนกกาอาศัยได้อยู่กิน

ขอแก้วกราบร่มโพธิ์ไตรใจถวิล
ตราบชีวิตินได้บุญหนุนนิพพาน

อัญชลี ณ เชียงใหม่

